Asiantuntijalausunto: Teema 1: Lastenkulttuurin tilanne; kokonaiskatsaus tämän hetken tilanteesta ja ensi vuoden näkymistä sekä Teema 2: Taidetestaajat; toiminnan tämänhetkinen tilanne ja sen jatkuvuus ja rahoitus

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2022

Sivistys- ja tiedejaoston jäsenet,

Suomen lastenkulttuurikeskusten liitto lausuu valtiovarainministeriön pyynnöstä lastenkulttuurin tilanteesta sekä Taidetestaajat-toiminnasta.

TEEMA 1 Lastenkulttuurin tilanne ja ensi vuoden näkymät

Lastenkulttuurin määräraha on tarkoitettu toimintaan, joka on mahdollisimman saavutettavaa ja yhdenvertaista ja tarkoitettu ihan kaikille lapsille, ei vain etuoikeutetuille ja lahjakkaille. Koko Suomen lastenkulttuurin, mukaan lukien keskuksia edustavan liiton, vuosittainen valtion yleisavustus vastaa keskikokoisen kaupungin yhden teatterin vuotuista valtionavustusta.

Nykyisen hallitusohjelman lisäresurssilla olemme saaneet kuluneelle vuodelle 5–10% korotuksen lastenkulttuurin yleisavustuksiin. Kuitenkin suurin osa lastenkulttuurille osoitetusta lisärahoituksesta on kohdistettu kaikille toimijoille hankeavustuksina, mikä on tarkoittanut sitä ettei lisäresurssi kohdistu lastenkulttuurikeskuksille vaan esimerkiksi VOS-laitoksille.

Lastenkulttuurikeskusten yleisavustusten pariin on usean vuoden ajan tullut uusia toimijoita resurssin pysyessä samana. Vuonna 2019 lastenkulttuurin valtion yleisavustukset putosivat 10 % ja Lastenkulttuurikeskusten liiton yleisavustus putosi 25 %. Jo ennestään pienten määrärahojen lasku on merkinnyt mittavia sopeuttamistoimia lapsille ja nuorille suunnatuissa taide- ja kulttuuripalveluissa, kuten avoimessa perhetoiminnassa, varhaiskasvatuksen ja koulupäivän aikana tapahtuvassa toiminnassa sekä erilaisissa tapahtumissa, työpajoissa ja näyttelyissä. Syrjäseuduilla tilanne on erityisen tukala.

Toivoimme, että hallitusohjelmassa luvatun lisäresurssin avulla pystytään edistämään lasten ja nuorten oikeutta kulttuuriin entistä paremmin. Tämä tarkoittaa pitkäjänteistä rahoitusta lastenkulttuurikeskusten perustyölle ja keskuksia edustavalle liitolle. Siksi liitto esitti Tiede- ja kulttuuriministerille ja eduskunnalle, että lastenkulttuurin vuotuinen lisäresurssi kohdistetaan tätä tukien. Toteuma oli hyvin toisenlainen:

	Liiton esitys	Toteuma 2021
Suomen lastenkulttuurikeskusten liitto	20 %	2,5 %
Lastenkulttuurikeskusten yleisavustukset	50 %	25 %
Lastenkulttuurin hankkeet ja tapahtumat	30 %	72,5%

Hankerahoituksilla tehdään uusia innovaatioita, mutta lasten ja nuorten elämä ei ole vuoden mittainen projekti, jonka jälkeen käynnistetty toiminta päättyy. Pitkäjänteinen perustoiminnan rahoitus on kriittisen tärkeää niin Lastenkulttuurikeskusten liitolle, sen jäsenorganisaatioille kuin koko alalle.

Lastenkulttuurin lukuja

Vuosittain noin 2 miljoonaa kävijää sekä erilaisia lapsille ja nuorille soveltuvia sisältöjä yli 56 000 kpl. Koronapandemian vaikutukset ovat olleet lastenkulttuuriverkoston osalta merkittävät. Taloudelliset menetykset ensimmäisen koronavuoden aikana olivat yli kolme miljoonaa euroa.

Näkymät nykyisen rahoituksen leikkauksesta huolestuttavat erityisen paljon, koska ne kohdistuisivat lasten ja nuorten kulttuurisiin oikeuksiin. Leikkaukset lastenkulttuuriin iskisivät pahimmin juuri niihin lapsiin, jotka ovat muita haavoittuvammassa asemassa ja joiden kulttuuriset oikeudet ovat muita heikommat. Valtion tuki on suorassa yhteydessä kuntien rahoitukseen: mikäli valtion avustus pienenee, myös kunnan rahoitus

pienenee.

Lastenkulttuurin kautta vahvistuva kulttuurinen osallisuus on investointi lasten kykyyn toimia tasavertaisina ja aktiivisina kansalaisina yhteiskunnassa läpi elämän.

Liitto toimii *Harrastaminen Suomen mallin* yhteyspisteenä ja koordinoi Suomen suurinta ja ainoaa valtakunnallista kulttuurikasvatusohjelmaa - Taidetestaajia.

TEEMA 2: Taidetestaajat-toiminnan tämänhetkinen tilanne ja sen jatkuvuus ja rahoitus
Taidetestaajat vei kolmen lukuvuoden (2017–20) aikana kaikki Suomen kahdeksasluokkalaiset nuoret kahdelle taidelaitosvierailulle; lähialueelle sekä valtakunnalliseen kohteeseen. Kaudella 2020–21 tarjottiin vain lähialuevierailu ja kaudella 2021–22 järjestetään kaksi lähialuevierailua.

Taidetestaajat-toiminta on tavoittanut kahdeksasluokkalaiset nuoret lähes sataprosenttisesti lukuvuosina 2017–2020. Myös lukuvuodelle 2020–21 ilmoitettiin mukaan 99,3 %, valvojineen noin 67 000 henkeä, mutta koronapandemian vuoksi näistä noin 18 000 henkeä pääsi taidevierailuille omaan maakuntaan. Lisäksi Taidetestaajat tuotti etäsisältöä ajan hengen mukaisesti.

Lukuvuodelle 2021–22 mukaan on ilmoitettu kaikki Suomen kahdeksasluokkalaiset, opettajineen yli 68 000 henkeä. Viime kaudella vierailutta jääneet nyt yhdeksäsluokkalaiset (opettajineen n. 51 000 henkeä) viedään taidevierailuille keväällä 2022, jolloin toiminta tavoittaa kaudella 2021–22 jopa 120 000 henkeä. Järjestämme koronapandemian vuoksi edelleen vierailuja vain oppilaiden omaan tai naapurimaakuntaan.

Keväällä 2019 tekemämme kyselyn mukaan 94 % koulujen edustajista ja 100 % taideorganisaatioiden edustajista pitää Taidetestaajien toimintaa tärkeänä.[1] Kevään 2020 kyselyn mukaan 57 % koulujen edustajista toivoi toiminnan jatkuvan kahden vierailun mallilla ja 39 % toivoi jatkoa yhden vierailun mallilla.[2] Kuntapäättäjille tehty kysely osoitti, että ilman ulkopuolista tukea kunnilla ja erityisesti syrjäseutujen kouluilla ei olisi edellytyksiä toteuttaa vastaavia vierailuja.[3]

Suomen Kulttuurirahasto ja Svenska kulturfonden ovat käyttäneet Taidetestaajat-toimintaan ja sen kehittämiseen viiden lukuvuoden aikana lähes 25 M€ ja valtio toistaiseksi (lukuvuosina 2020–2022) 2,8 M€. Eduskunnan toimintaan osoittama tuki on ollut ensiarvoisen tärkeää. Tavoitteena on, että toimivaksi todettu, yhdenvertaisuutta edistävä ja vaikuttava toiminta jatkuu edelleen, ja sen rahoituksen painopiste siirtyy pitkällä tähtäyksellä valtiolle. Kun koronapandemian takia julkiseen rahoitukseen kohdistuu suuria paineita, säätiöt ovat edelleen valmiit osallistumaan toiminnan kustannuksiin merkittävillä summilla. Yhden alueellisen vierailun malli maksaa noin 2,9 M€, kahden alueellisen vierailun malli 4,6 M€ sekä yhden alueellisen ja yhden valtakunnallisen vierailun malli 7 M€ lukuvuodessa. Tavoitteemme on koronapandemian päätyttyä palata myös valtakunnallisiin vierailuihin lukuvuonna 2022–23 sekä saada Taidetestaajat-kulttuurikasvatustoiminnasta pysyvä osa suomalaista peruskoulua.

Lisää Taidetestaajista ja nuorten taidearvioita: www.taidetestaajat.fi

Suomen lastenkulttuurikeskusten liitto ry:n puolesta,
Aleksi Valta
Toiminnanjohtaja, p. 040 820 5425
aleksi.valta@lastenkulttuuri.fi

[1] Koulu- ja taideorganisaatiokyselyt: CERADA-tutkimuskeskus ja Taidetestaajat, kevät 2019.

[2] Taidetestaajien koulukysely, kevät 2020.

[3] Kuntapäättäjäkysely: Aula Research, kevät 2019.